

Abonamentul

Pentru monarhie:
Pe an 6 fl. 1/2 an
1 fl. 50 cr.
Pentru străinătate:
Pe 1 an 18 frcs., 1/2
an 9 frcs., 1/4 an
4 frcs. 50 cm.
Fieca apare în fiecare
Sâmbătă.

Unirea

Foe bisericescă-politică.

Insertiuni

Un sir garmond:
odată 7 cr., a doua oră
6 cr., a treia oră 5 cr.,
și de fiecare publica-
țiune timbru de 30 cr.

Tot ce privesce focea
să se adreseze la «Re-
dactiunea și Admini-
stratiunea Unirii»
în
Blaș.

Anul V.

Blaș 28 Septembre 1895.

Numărul 39.

Epistola pastorală

a Episcopilor catolici din Ungaria
referitoare la introducerea așa numitei
căsătorii civile.

Iubiților în Christos Fii!

Cu adâncă durere sufletescă Vă
aducem la cunoștință, că legea despre
așa numita „căsătorie civilă” va intra
în viață la prima zi a lunii Octombrie a
anului curent. Prin urmare începând
din ziua aceea în trebile Văstre de că-
sătorie veți fi siliți și Voi a băga în
samă, pe lângă ținerea strinsă a le-
gilor bisericesci, și rinduelile cuprinse
în legea amintită.

Voi știți, că noi am îndreptat o
preaumilită reprezentațiune la treptele
tronului, un memorial către înaltul gu-
vern, și că am spus-o și cu graiul viu
acolo, unde am avut drept și datorință,
— anume în casa țării:

că legea acesta se împotrivesce cu
învățăturile sfintei noastre credințe;

că ne despoeie pe noi catolicii de
dreptul nostru recunoscut și folosit în
decurs de nouă vecuri;

că va slăbi religiozitatea și mora-
litatea legată de acesta;

că primejduesce curățenia familiei,
care dela sfântul rege Ștefan și până
în zilele noastre a străplântat din neam
în neam virtuțile religioase și patriotice
ale strămoșilor.

Dar nu ne-am îndreptat numai
cătră cei ce țin în mână destinele țării,
ci în scrisoarea noastră pastorală V'am
provocat pe Voi, să cereți cu ferbinți
rugăciuni dela Atotputernicul ajutor spre
folosul Bisericii și a patriei.

Cu un cuvint atât ca arhieriei
cât și ca legiutorii, ca credincioși și
ca cetățeni, am cercat toate, ca să im-
pedecăm ajungerea la putere a legii
acesteia.

Cu toate aceste dumnezeesca pro-
vedință, a cărei căi sunt nepetrunse, și
care și din cele rele poate să scotă la
ivelă lucruri bune, a lăsat, ca institu-
țiunea numită „căsătorie civilă” să fie
introdusă și în țara noastră.

Ôre nu s'a întâmplat asta pentru
aceea, ca legea acesta să fie încercarea
alipirii Văstre la credința cea adevărată
și a supunerii neclătite față de sfânta
noastră Maică Biserică catolică?

Pentruca, Iubiților în Christos Fii!
pe cum deprinderile în arme îi oțelise
pe soldați, și luptele nasc viteji: tocmai
așa și pe cei ce îl mărturisesc pe
Christos, luptele, necasurile și primej-

diile îi cercă, și numai aceia, cari vor
sta în credința cea adevărată și în fap-
tele corăspundătoare acestei credințe până
în capet, vor dobîndi cununa învingerii,
pe care ne-a pregătit-o nouă tuturor
Domnul!

Așa dară pentru ca să Vă întărim
în fidelitatea către sfânta noastră cre-
dință și în alipirea către Sfânta Maică
Biserică; pentru ca să Vă ferim de gre-
șelile, în cari V'ar pute împinge legea
cea nouă: ținem a fi datorința noastră
archierescă, să Vă arătăm următoarele:

Întâiu: Ce învață și ce Vă de-
mandă Vouă, Credincioșilor săi, Sfânta
Maică Biserică privitor la căsătorie.

A doua: Cum trebuie să Vă pur-
tați față de legea cea nouă.

Când ne îndreptăm în afacerea
acesta de mare însemnătate către Voi
cu învățătură și îndrumări, Vă provocăm
și Vă rugăm serios, ca pentru mântuirea
sufletelor Văstre nemuritoare să primiți
cuvintele noastre cu adâncă băgare de
samă și cu sfântă ascultare, fiind con-
vinși, că le îndreptăm către Voi în
urma acelei răspunderi grele, ce a lă-
sat-o Domnul Isus Christos Apostolilor
și următorilor lor, adevărată Nouă, ca să
Vă călăuzim pe Voi, Credincioșii în-
credințați păstoririi Năstre, prin toate
împrejurările schimbătoare ale vieții, pe
calea sfintei noastre credințe, la viața
vecinică.

I.

Când Vă arătăm pe scurt, care
este învățătura Maicii Biserice despre
căsătorie, să nu credeți, Iubiților Fii,
că ați în urma legii celei nouă V'am
propune în această privință învățături
noue. Nici decât.

Ceea ce a vestit Isus Christos
întru plinirea timpului, ceea ce ne-a
propus Biserică Sa, Maică Biserică ca-
tolică, să credem, aceea V'o vestim Noi
Vouă și astăzi.

Ce învață așadară Biserică despre
căsătorie?

Învață mai întâiu:

că după rînduela lui Christos între
creștini numai aceea se poate numi că-
sătorie, care totodată e și taină; tocmai
de aceea ori ce altă legătură, care nu
s'a făcut ca taină, întimple-se chiar și
înaintea auctorității civile, nu se poate
numi căsătorie, și a vieții într'o astfel
de legătură nu este altceva, decât o
împreună-viețuire păcătosoasă petrecută
afară de hotarele căsătoriei.

Prin urmare catolicii nici în viitor
nu vor pute să închie căsătorii adevă-

rate într'alt chip, decum au închiat
părinții noștri, adevărat după legile Maicii
Biserice, înaintea parochului respectiv
ori a încredințatului dînsului și în ființa
de față alor doi martori.

Biserică învață în locul al doilea:
că adevărata căsătorie închiată va-
labil nu se poate desface.

Așa dară credincios catolic nu poate
să închie căsătorie nouă până atunci,
până când se află în viață soțul său.

Biserică învață în locul al treilea:
că credincios catolic nu poate să
închie o astfel de căsătorie, în calea
căreia se află vre-o pedecă bisericescă,
afară de cazul dacă Biserică îl deslegă
dela pedeca aceea.

Așa dară întocmai pe cum în trecut,
așa și în viitor va fi dator credinciosul
catolic, să facă înainte de toate cuno-
scută parochului propriu căsătoria, ce
voesce, să o închie, ca de cumva ar fi
ceva pedecă și ar fi cu putință, să fie
deslegat dela aceea;

er de ar fi o pedecă, dela care
Biserică nu poate deslega, atunci căsă-
toria nu se poate închia.

Aceste sunt dogme catolice, dela
cari Biserică nu poate să abdică nici de
dragul omenilor, nici pentru prepotența
puternicilor, nici pentru legile omenesci;
și nu ar pute, să abdică nici atunci,
dacă ar trebui, să fie espusă la ori ce
prigoniri.

E adevărat, că este spre binele
Bisericii, dacă legile ei le cinstește și
statul și dacă stărue și pretinde, ca să
fie ținute; dar de altă parte și statul
are mare folos din aceea, dacă credin-
cioșii Bisericii țin cu scumpătate po-
runcile religiunii lor; pentruca e un
adevăr recunoscut, că temelia și taria
țerilor se află în religiozitatea popo-
rălor sale.

Dacă înse statul spre paguba sa
proprie lasă biserică, să fie avisată
numai la puterea sa, ori ce e și mai
rău, dacă nebăgînd în samă instituți-
unile ei, îngreunază esecutarea legilor
ei: ce poate să facă Biserică alta, decât
în conștiința chemării sale să înainteze
pe calea, ce i-a desemnat-o dumne-
zeescul ei întemeiator Isus Christos,
vestind cu tărie cu cuvintele Apostolului,
că: „Se cade a asculta mai virtos de
Dumnezeu, decât de oameni.”

Astfel a lucrat Biserică în trecut,
astfel va lucra și în viitor.

Voi știți, iubiți Fii, ce prigoniri
crâncene au trebuit să sufere creștinii
cei dintâi.

Dacă se mărturisiau de creștini,

dacă își împliniau datorințele față de biserică lor, erau tîrîți în temnițe, erau aruncați înaintea fierelor selbatice ori erau uciși cu alte feluri chinuitoare de morțe.

Clătitu-s'a între prigonirile acele fidelitatea creștinilor către credința lor sfîntă?

Nu s'a clătit.

Încetat-a alipirea credincioșilor către Biserica lor?

N'a încetat.

Dimpotrivă! Sute de mii și milioane și-au vîrsat sângele pentru Christos și pentru Biserica Sa.

Ori pôte că Biserica a învățat atunci altceva, și ca să ușureze sôrtea credincioșilor săi, a retăcut învățături de acele, cari se împotriviau cu vederile și legile statului?

Nici decăt!

Biserica privitor la căsătorie a propus și în mijlocul prigonirilor, că căsătoria creștină nu e ca cea păgână; ci că e taină; că nu se pôte desface, și că credincioșii ei, cari vreū, să închie căsătorii, trebuie să le închie după legile ei.

O adevăresce asta deja S. Ignatiū, nemijlocitul următor al sfîntului Apostol Petru în scaunul episcopesc din Antiochia.

Anume acest învățacel al apostolilor fiind tîrit la Roma, ca acolo pentru credința sa în Isus să fie aruncat înaintea leilor, pe cale — sub paza soldaților — a scris mai multe epistole, într'una dintre cari demandă, ca credincioșii să nu închie căsătorii fără sfatul episcopului; e limpede, că pentru aceea, ca să pôte judeca episcopul, ôre respectivii pot să închie căsătorie după legile Bisericii catolice ori nu.

Asemenea și Atenagora, filosoful păgân întors la creștinism, în apologia, ce a îndreptat-o pe la anul 175 după Christos către imperatorul roman de pe atunci spre apărarea creștinilor, dîce apriat: „că la noi creștinii fiesce-cine pe aceea o privesce și recunôsce de muiere, pe care a luat-o de soție nu după legea statului, ci după legea bisericii.“

Êtă dar, Îubiților Fii, că și pe timpul prigonirilor era o sfîntă datorință a credincioșilor, să închie căsătoriile lor după legile Bisericii. Și cei dintâi creștini au împlinit datorințele lor cu conștiință chiar și în butul prigonirilor suferite din partea puterii de stat.

Voi sunteți urmașii acestor sfînti strămoși; însufiețiți de pilda lor și Voi veți face aceea, ce Vê demandă Maica Bisericii, cu atât mai virtos, că o puteți face chiar și în înțelesul legii celei nouë, ori cât ar fi ea altcum de vătămătoare.

Êtă dară proba, care va arêta fidelitatea în alipirea votră către Biserica; se va vedé: dacă sunteți ramuri roditore ori neroditore și uscate pe marele pom încolțit din grăunțele de muștar și întins preste tötă lumea, pe care l-a sădit însu-și Domnul și l-a udat cu sângele său și a martirilor, ce au suferit morțe pentru Dînsul.

II.

După cele spuse ar fi o mare ră-técire, dacă ați crede, că legea cea nouă ar fi schimbat ori modificat chiar și în măsura cea mai mică datorințele religioase, ce le-ați avut până acum cu privire la căsătorie, căci învățatura și legile Bisericii catolice despre căsătorie în butul întroducerii așa numitei căsătorii civile obligă și de aci încolo conștiința Votră, și Voi nici în viitor nu veți puté să le nesocotiți fără de păcat de morțe. Cu tôte acestea afară de împlinirea strînsă a legilor bisericesci la închierea căsătoriei veți fi siliți a băga în samă și prescriesele legii celei nouë cu scopul, ca sfînta Votră însoțire, ce are să se lege în biserică, să aibă și înaintea statului urmări de drept civil.

Cum stam până acum?

Până acum statul căsătoria închiată cu împlinirea legilor Bisericii o recunôscea și din partea sa de căsătorie legitimă, înzestrându-o cu tôte urmările acelea, cari se nasc după dreptul civil din căsătorie.

După legea cea nouă statul căsătoria închiată în fața Bisericii din partea sa acum deja nu o recunôsce; pe soții căsătoriți îi privesce așa, ca și cum ei nici nu ar fi soți căsătoriți; pe prunci lor nu-i privesce de prunci legiuți, și urmările de drept civil ale căsătoriei le dă numai acelor miri, cari împlinesc formalitățile cerute de legea cea nouă, cu privire la cari pentru îndrumare să Vê îndreptați la păstorii Vostri sufletesci.

Formalitățile acestea le împlinesc frații nostri catolici în țeri de acelea, în cari așa numita căsătorie civilă s'a introdus deja mai înainte. Veți fi nevoiți, iubiți în Christos Fii, să le împliniți și Voi și anume numai cu acel scop, ca căsătoriei Vostre închiate în fața Bisericii să-i câștigați și înaintea statului urmările de drept civil.

Înse fiindcă după sfînta noastră credință mirii catolici numai prin spunerea voinței lor făcută înaintea Bisericii se fac adevărați căsătoriți înaintea lui Dumnezeu și înaintea conștiinței, lor nu le este iertat, ca formalitățile cerute prin lege să le împlinescă cu acel scop, ca înaintea oficialului civil să închie căsătorie creștină, ci numai cu acel scop, ca ei căsătoriei sale, ce o vor închia după rînduêla Bisericii catolice, să-i asigureze drepturile civile.

Facênd deci astfel destul recerîntelor legii, nici odată nu Vê veți uita de aceea, că împlinind funcțiunea civilă încă nu ați făcut destul datorinței Vostre de catolici; anume trebuie să Vê alipiți de credința strămoșilor, părinților Vostri catolici, după care căsătoria e taină, și mirii creștini, — pe cum am dîs mai sus, — numai așa se împărtășesc în taina acêsta, dacă însoțirea căsătoriei o închie după rînduêlile sfîntei maice Biserice; voința aceea a lor, că ei închie laolaltă căsătorie, o spun înaintea parochului competent ori înaintea preotului delegat printr'insul și cel puțin înaintea alor doi martori.

În urmarea acestora îndatorăm în conștiință pe miri, ca mai înainte de

ce ar porni la organul civil funcțiunea civilă, propusul său de a se căsători să-l dea de scire mai întâiu negreșit parochului, ca printr'insul să se pôte împlini pregătirile de lipsă pentru închierea bisericescă a căsătoriei, și pedecile bisericesci, cari pôte ar exista, să se pôte delătura.

Dacă parochul a făcut pregătirile și a dat de scire mirilor, că împotriva închiării căsătoriei lor din partea Bisericii nu există nici un fel de pedecă, după acêsta, înse numai după acêsta, pot mirii să mîrgă la purtătorul matriculei, și îi dau de scire și acestuia, că vor să se căsătorească.

Pe dragostea Domnului nostru Isus Christos rugăm și admoniam pe cei ce vor a se căsători, ca după ce au făcut destul recerîntelor legii civile, dacă numai se pôte, încă în aceea-și dî să închie căsătoria în biserică, înaintea feței lui Dumnezeu după rînduêla Bisericii; eră dacă din ori ce causă le-ar fi cu neputință a merge în aceea-și dî ori mai multe dîle în biserică, până când nu s'au căsătorit după prescriesele Bisericii, până atunci ei nu se pot privi de căsătoriți, nu pot deprinde drepturile soților de căsătorie.

Nutrim sperarea aceea mîngăitoare, că Voi toți, iubiți Fii, veți primi cu ascultare gata și veți împlini acestea îndrumări și admoniări archieresci ale noastre. Êr dacă s'ar afla credincioși catolici de aceia, (de ce să ne ferescă Dumnezeu,) cari s'ar îndestuli cu singura închiare a așa numitei căsătorii civile și după acêsta nu închie căsătorie creștinescă, acelora suntem siliți deja acum, să le declarăm, că Biserica catolică nici odată nu-i va renunôsce de adevărați soți de căsătorie creștini, și de ôre ce ei desprețuesc înaintea ômenilor legile Bisericii și prin acêsta sunt spre smintêla, se înțelege dela sine, că atari ômeni ca păcătoși publici pe lângă împotrivirea lor statornică și pe lângă conviețuirea lor păcătôsă continuată nu pot fi desle-gați în taina mărturisirii și așa nu pot fi lăsați nici la sfînta cuminecătură; se eschid și dela deprinderea unor drepturi bisericesci: nu pot fi primiți la botez și la sfîntul mir ca nanași, la cununii bisericesci ca martori, oficiul de curator bisericesc nu li-se pôte încredința, și în înmormintare bisericescă încă se împărtășesc numai atunci, dacă ei mor împăcați cu Dumnezeu, între semne de pocăință.

În sfârșit Vê îndreptăm luarea aminte încă la o împrejurare însemnată.

Sciți, că căsătoria închiată odată în mod valid nu se mai pôte desface; însu-și domnul nostru Isus Christos a dîs: „Ce a împreunat Dumnezeu, omul să nu desfacă“; la altariū încă jurați, că nu Vê veți lăsa unul pe altul până la morțe.

Căsătoria nu se pôte desface, acêsta e o dogmă, carea nu pôte să o schimbe nici o lege omenescă.

Se pôte întimpla totuși și se și întimplă une ori, că și în căsătoria validă între soții căsătoriți conviețuirea se vedesce, că nu e cu putință; în acêst cas Biserica îi despărtesce, pe cum se

lice, dela pat și măsură, înse fără ca ei să înceteze a fi soți de căsătorie; așa că fără nici bărbatul nu poate lua altă soție, nici muierea nu se poate mărita după alt bărbat până atunci, până când nu moare unul dintr'înșii.

Chiar de aceea, dacă s'ar ivi acel caz trist, că ar trebui să porniți proces de despărțire, și pe viitor rămâne și Vă legă conștiința aceea datorită, ca Voi să Vă îndreptați către consistoriul bisericesc și să Vă întocmiți viața după judecata lui.

Iubiți în Christos Fiți!

Am pus înaintea Văstră învățătura Bisericii catolice și datorința Văstră cu privire la căsătorie; V'am spus, cum aveți, să Vă purtați față cu legea cea nouă; ca asigurându-Vă bunurile pămîntesci și după recerința legii civile, să închiați căsătorie adevărată înaintea lui Dumnezeu și a Bisericii lui și anume numai înaintea lui Dumnezeu și a Bisericii lui.

Vă rugăm, ca Voi, cari sunteți membrii sfintei mame Biserice, spre a Vă căsători să mergeți și pe viitor numai la altarul Domnului, căci numai așa impliniți datorința Văstră catolică, și dorirea aceea de bine, cu care parinții, rudeniile și prietini încarcă părechea, ce întemeiază o familie nouă, numai atunci poate să priască, dacă o însoțesc binecuvîntarea Bisericii și a lui Dumnezeu.

O mai dicem încă odată: instituțiunea cea nouă să fie piatra de probă, prin care să adevărați, că sunteți adevărați catolici, totii Sfinților și casnicii lui Dumnezeu.

Darul Domnului nostru Iesus Christos, iubirea lui Dumnezeu Tatăl și împreunarea Spiritului Sfint să fie și să rămână cu Voi. Amin.

Dat în Budapesta din conferința noastră comună ținută în 31 August și 1 Septembrie 1895.

Claudiu m. p., cardinal, arhiepiscop de Strigouiu.

Laurențiu m. p., cardinal, episcop de Oradea Mare.

Georgiu m. p., arhiepiscop de Kalocsa și Bács.

Victor m. p., arhiepiscop și metropolit de Alba Iulia și Făgăraș.

Ioan m. p., episcop de Iaurin.

Mihail m. p., episcop gr. cat. de Oradea Mare.

Ferdinand m. p., episcop de Cincș-Biserici.

Constantin m. p., episcop de Vaț.

Ioan m. p., episcop de Gherla.

Francisc m. p., episcopul Transilvaniei.

Corneliu m. p., episcop de Sabaria.

Ioan m. p., episcop de Eperjes.

Emeric m. p., episcop de Neutra.

Sigmund m. p., episcop de Capova.

Iuliu m. p., episcop de Satmar.

Carol m. p., episcop de Vesprim.

Alexandru m. p., episcop de Cianad.

Filip m. p., episcop de Alba Regală.

Iuliu m. p., episcop de Muncaci.

Paul m. p., episcop de Scepusiu.

Carol m. p., episcop de Besztercebánya.

Hipolit m. p., arhiabatele Municipiului Panoniei.

Ioan Szekeres m. p., vicar capit. de Rosnavia.

Petru Pap m. p., vicar capit. de Lugoș.

Etă cuvîntul episcopatului catolic către credincioși în prējma intrării în vigore a căsătoriei civile.

A atrage atențiunea cetitorilor nostri la acest document, este de prisos.

Vocea Păstorilor era așteptată cu încordare de toți fiii Bisericii. Toți așteptau să primescă îndrumare dela aceea, pe cari Spiritul Sfint i-a pus, să pască turma încredințată lor.

Arhiereii Bisericii catolice și-au implinit datoria, ce o aveau între împrejurările de față.

Cu mândrie trebuie să spunem, că acest document este o operă, care face onore Bisericii catolice. Dogmele ne-strămutable și în consecință ținuta, ce au să observe credincioșii față de căsătorie civilă, sunt espuse cu acurateță, cu francheță apostolică și cu claritate perfectă.

Documentul acesta este o nouă dovadă despre perpetuitatea Bisericii catolice, care între toate jurstările schimbătoare ale lumii scie, să ducă pe credincioși cu mână sigură către veclnicie.

Față de acest document, efect al studiului omenesc ajutorat de lumina cerească, dispar ca nisce stele rătăcitoare nu numai instrucțiunile guvernului, dar și cele ale bisericilor necatolice, în special cele ale bisericilor neunite, cari totuși în privința căsătoriei mărturisesc aceleași dogme ca și biserica catolică. În special instrucțiunea Bisericii românești neunite nu se deosebesce de o ordinațiune pretorială către nisce notari de cerc.

Omagiile noastre le aducem deci celui strălucit al episcopilor catolici, cari între aceste grave jurstări au știut nimeri lucrul, cum trebuie.

Fie, ca credincioșii să pricēpă vocea păstorilor și să o și implinescă. Atunci se va adevăra din nou vorba Sfintului Ioan Gură-de-aur, că biserica uneori pare a scăde ca luna, dar numai pentru aceea, ca era să crească și mai strălucită să răsară.

Ruinele, pe cari contrarii le pregătesc pentru Biserica catolică, vor fi temelia înfloririi și a gloriei ei.

Revistă bisericescă.

Din Patrie.

Pastoralele comune către cler și popor decretate în ultima conferință a episcopatului catolic s'au distribuit deja în singuraticile diecese. Foile amice reformelor prin indiscrețiune au ajuns înainte de timp la cunoșcerea lor și spre a-și amăgi pe cetitorii săi se declară mulțămite cu ele. Presa liberală laudă înțelepciunea prelaților catolici, cari mănecând din principiul „tolerari posse” au desaprobat prin pastorale agitațiunea, ce s'a pornit în contra reformelor bisericesci. Presa jidană se amăgesce, pe cum ori și cine se poate convinge din textul pastoralilor. Episcopatul nu a purces din principiul „tolerari posse”, ci din principiul „pati debere”, nu reprobă, ci

aprobă agitațiunea în contra reformelor urgitând revisiunea nefericitelor legi.

Roma.

Pe când guvernul italian a aranjat festivități întru amintirea zilei de 20 Sept. 1870 demonstrând prin acestea în contra Pontificatului, care a fost despoiat de dominiul său temporal, pe atunci Papa Leo XIII s'a pogorit la mormintul sfintului Petru spre a îndrepta de acolo rugăciuni spre tronul ceresc pentru acea Romă, care acum la comanda francmasonilor serbeză răpirea patrimoniului sfintului Petru, pentru acea Romă, în care fiecare piatră vestesce gloria și munificența Pontificilor.

Adrese omagiale și de iubire fiescă, pe cum și daruri prețioase încurg pe fiecare și în Vatican din totă lumea creștină ca semn, că catolicii cei adevărați, cler și popor, nu renunță la dreptul răpit prin revoluționarii italieni înainte de acesta cu un pătrariu de secol.

În proximal consistoriu al cardinalilor Papa va protesta în contra demonstrațiunilor la adresa bisericii întimplate în 20 Sept. a. c.

„Pol. Corr.” anunță, că comisiunea de cardinali încredințată cu pertractarea cesțiunilor referitoare la unirea bisericilor își va reîncheie în Octobrie lucrările întrerupte în decursul verii. Prima ocupațiune a numitei comisiuni va fi organizarea institutelor de instrucțiune, cari după intențiunea Papei vor avea să se întemeieze în Orient și în Roma spre a promova scopul Unirii. Între aceste institute se află și colegiul rutean din Roma, pentru care Monarchul nostru a dăruit 100,000 frs.

Revistă politică.

Afaceri interne.

Camera deputaților după lungile ferii de vară s'a redeschis în 26 a. c. cu formalitățile îndatinate. În programul de lucrare e prevădut, ca încă în septemăna viitoare să se începă de nou pertractarea celor două proiecte de reforme bisericesci, cari au fost respinse în casa de sus. Pe cum anunță semioficiosa „Bud. Tudositó”, guvernul e ca și sigur, că va obține în casa magnaților majoritate și pentru acele dispozițiuni ale proiectului de lege despre liberul exercițiu al religiunii, cari nu s'au primit încă. Proiectul despre recepțiunea Jidovilor îl va primi camera deputaților așa, pe cum s'a modificat în casa de sus, încetând pe calea acesta diferența între cele două camere.

Austria.

Social-creștinii din Viena și la alegerile din colegiul al II-lea pentru consiliul comunal au ieșit învingători. În acest colegiu votază inteligența: medici, advocați, profesori, oficiali, pe cum și toți aceia, cari plătesc contribuțiune de 5—40 fl. La alegerile acestea sevârșite în 23 a. c. liberalii sperau a-și repara perderile suferite în colegiul al III-lea, înse rezultatul alegerii a fost, că liberalii au obținut numai 14 mandate, pe când social-creștinii 32, cari audause la cele

46 obținute în colegiul al III-lea dau suma de 78 mandate. Antiliberalii dispun deci deja de majoritate în consiliul comunal, care are 138 de membri. Liberalii în necasul și neputința lor se mângâie cu sperarea, că ministrul va disolva la timpul său consiliul comunal. Dară se anunță, că contele Baden ar fi declarat, că dînsul nu va disolva consiliul comunal, deoarece alegerile au decurs în ordine și cu observarea prescrierilor legale.

Germania.

Cancelarul imperiului german prințul Hohenlohe a cercetat în zilele trecute capitala Rusiei fiind primit cu deosebită afabilitate atât la curte, cât și în cercurile diplomatice. Din această primire afabilă „Hamb. Corr.“ deduce, că nîsînța diplomaților englezi de a provoca rivalități între Rusia și Germania nu a succedat.

Scirile lătite despre abdicarea cancelarului le declară numitul chiar de false. Atât împăratul, cât și cancelarul sunt în clar cu aceea, că legile excepționale nu folosesc nimica în contra democrațiilor sociale. La resuscitarea proiectului de lege referitoriu la agitațiunile subversive nu mai cugetă nimeni.

Italia.

Din incidentul aniversării a 25-a a zilei de 20 Septembrie 1870 s'a desvilit în Roma statua lui Garibaldi. Cu această ocaziune ministrul Crispi a cetit un discurs ocazional, care e viu comentat de presă. El a spus, că Garibaldi încă la 1860 a jurat, că va elibera Roma, ceea ce nu i-a succedat înse până la 20 Sept. 1870. Crispi negă, că serbarea ar fi o demonstrațiune în contra Pontificatului. Susține, că despoierea de domnia lumescă a mărit auctoritatea locuitorului lui Christos; că biserica catolică nici în un stat nu se bucură de așa mare libertate ca în Italia. Legile din Maiu 1871 asigură Pontificelui putere neîmurmurată în sfera spirituală. Piu IX a luptat în contra lui Bismarck și s'a putut convinge, că de puternice sunt armele spirituale. Lumea catolică ar trebui, să fie recunoscătoare Italiei pentru serviciile făcute Pontificatului, că lipsindu-l de principatul temporal a făcut, să-i crească auctoritatea în cele spirituale. Nu uită Crispi a amenința cu rigorea legii pe ministrii altariului, cari ar combate instituțiunile create în urma evenimentului dela 20 Sept. 1870. Pacea cu biserica o dorește și Crispi, dară numai pe lângă capitularea necondiționată a Papei.

Infalibilitatea.

(Fine.)

Cumcă organul acesta nu poate fi spiritul privat al unui fișecă căruia, cum susțin protestanții, se vede învederat de acolo, că spiritul acesta privat la unul îl deslăgă o cestiune dogmatică într'o formă, la altul într'alta, ceea ce nu se unesc cu noțiunea adevărului, care nu poate fi decât numai unul.

Ce atinge înse deosebirea între ceea ce învață despre lucrul acesta biserica „ortodoxă“ de o parte, și cea catolică de altă parte, însemnăm numai atâtea, că cea „orto-

doxă“ după praxa veche ar trebui să învețe, că organul acesta poate fi și conciliul ecumenic, înse numai dacă e recunoscut și confirmat de Papa, cum se vede de acolo, că cele 7 sinode vechi ecumenice au fost considerate ecumenice, numai după ce fură aprobate de Papa. Tot această o învață și biserica catolică cu singurul adans, că Papa și singur fără conciliul ecumenic este organ, prin care Dumnezeu enunță adevărul dogmatic, când cere lipsa. Calitatea această, ce din dispozițiune dumnezească o are Papatul în istoria evoluțiunii dogmatice, se numește de comun *infalibilitate*, érá oficiul, prin care o deprinde, se numește *magisteriul infalibil* al lui.

Ce este dară infalibilitatea? Este ea impecabilitate, sau cum o numesc Grecii: *ἀσφαλισία*? Nici decum! Papa încă poate să păcătuescă ca și alți muritori, că și el e om muritoriu și supus păcatelor. Ci ea este aceea, ce Grecii numesc *ἀσφάλεια*, a cărei esență stă în aceea, că Dumnezeu a promis, că în toate cestiunile dogmatice, ce se vor ivi până la capetul lumii, din dispozițiunea sa dumnezească neînșelătoare, înse și necupriusă de mintea omenească, și în urma asistenței sale mistice-dumnezeesce modul, în care următorul sfintului Petru va deslega acele cestiuni, este modul cel absolut adevărat, cât cei ce-l vor urma, nici odată nu vor rătăci dela adevăr. Este infalibilitatea o *χαρίσμα* după Grecii, o *gratia gratis data* după Latini, cum este de pildă charisma profetiei, a minunior, a vindecărilor, a limbilor, a inspirațiunii, charisma din sacramentul chirotoniei și altele mai multe. Fiind că toate charismele se dau nu pentru binele celui ce le capătă, ci pentru binele comunității, de aceea și charisma infalibilității din natura ei nu poartă statul sfinteniei în cel ce o are. De aceea pe cum nu toți profetii au fost sfinți (Valaam, Iona, Calaf), când au fost înzestrați cu charisma profetiei, așa nici Papii nu sunt sfinți pentru charisma infalibilității legate de oficiul lor.

Mai departe pe cum profetii nu cu puterile lor omenești au ajuns la cunoștința lucrurilor viitoare, ci aceea le-au primit dela Dumnezeu în mod tainic, așa și Papii, deși sunt datorți a face tot posibilul, ca să afe adevărul, și să nu apară, ca și cum ar vorbi ca oraculele păgâne în tripod, totuși infalibilitatea legată de enunțațiunile lor dogmatice au de a o mulțami asistenței tainice dumnezeesce promise lor de însuși Dumnezeu Răscumpărătorul și fondatorul bisericii.

Tot asemenea pe cum nu tot, ce au vorbit profetii, este profetie, așa nici tot, ce dle, laudă, promovază. judecă Papii, nu toate dispozițiunile lor de guvern bisericesc sunt tot atâtea lucruri infalibile, ci numai și numai enunțațiunile dogmatice așa numite *ex cathedra* sau făcute cu scopul de a servi de articol dogmatic pentru întrégă biserica în o cestiune sulevată atunci.

Se vede din acestea învederat, că infalibilitatea este un ce aparținătoriu ordinii preste fire sau supranaturale. De aceea nici nu este de a se judeca după norma lucrurilor din ordinea naturală. De aceea „Ortodoxul“ diu „Telegraful“ nu dice chiar nimic, când susține, că Papa nu poate fi infalibil fiind și el numai „un om“ ca toți oamenii. Căci cu puterile naturale nu poate fi de bună samă infalibil nici conciliul ecumenic al bisericii „Telegraful“.

Adevărat, că considerând lucrul după ordinea naturală, unde sunt mai mulți, ca de pildă în conciliul ecumenic, e mai multă probabilitate, că vor afla adevărul, ca unde e numai unul. A dice înse, că un conciliu ecumenic numai pentru că în el sunt mai mulți, nu poate absolut să rădăcescă, este chiar așa de absurd, ca și a dice acela despre unul singur. Se schimbă înse învață lucrul, dacă îl considerăm după norma lucrurilor din ordinea supranaturală, de care se ține. Că Dumnezeu este infalibil, recunosc și dnii deia „Telegraful Roman“. De aceea adevăruri infalibile sunt, cele ce ni-le-a descoperit Dumnezeu prin diverse organe ale sale, sau pe cum dice S. Paul, „în multe feluri și în multe chipuri“, prin patriarhi, profetii și mai pe urmă prin însuși Fiul său. Dacă Dumnezeu acum ne-a încredințat, că în trecerea bisericii sale prin vécuri, organul prin care El va enunța adevărul absolut și infalibil al său în cestiunile cele multe de credință, ce se vor perinda unele pe altele, va fi Pontificele Romei, atunci nu mult mă împorță, că supus e organul acesta la morburii sufletesci și trupesci, căci știu, că acestea nu mai pot fi nici o pedecă pentru om, căci nu organul e infalibil, ci Dumnezeu, care-l folosește.

De aceea totă cestiunea infalibilității se reduce la aceea, că ore încredințatu-neș Dumnezeu sau nu, că organul acesta al său va fi Pontificele Roman? Dacă suntem siguri, că Dumnezeu ne-a încredințat despre acesta atunci nu pentru puterile omenești, ci pentru auctoritatea infalibilă a lui Dumnezeu ținem de adevărată și credem infalibilitatea această a Pontificilor romani, pe cum pentru auctoritatea infalibilă a lui Dumnezeu credem în prezența corpului și a sângelui Domnului în S. Eucharistie, deși nu putem să o vedem.

Acesta este conceptul adevărat al infalibilității. La 1870, când fu proclamată, mulți n'aveau idee despre ea, și o considerau după legile din ordinea naturală. De aceea s'a și făcut atunci mare sgomot în lume. Pe tucetul înse publicul fu instruit în ea, și prin aceea s'a convins, că nu este un ce periculos, cum strigau fraucemasonii și liber-cugetătorii la început. De aceea și protestanții recunosc, că din punct de vedere catolic e o învățatură consecventă și logică.

Fiind că dnii dela „Telegraful Roman“ resping infalibilitatea Pontificelui Roman în numele bisericii resăritene, ca și cum aceea ar fi în absolută contradicere cu spiritul și instituțiunile bisericii resăritului, de aceea ne provocăm numai la unele lucruri din resărit, din cari se vede, că cunoștința infalibilității Pontificelui în lucrurile de credință a existat în biserica resăritului.

Întrăiu însuși Pidalionul recunosc, că sinodul al II-lea și al V-lea ecumenic numai după ce fură aprobate de Pontificele Romei, fură recunoscute de ecumenice, va să dice organe a Spiritului Sfint și prin aceea infalibile. ¹⁾ Dintre Părinții resăriteni ne provocăm numai la S. Teodor Studitul, celebrat în resărit la 11 Novembre, care dice, că în cas de dissensiuni dogmatice „sunt a se trimite legați la Pontificele Romei, și de acolo să

¹⁾ Pidalion în nota la conciliul ecumenic I, unde deși întortocă câte verbi uscate fără logică, adevărul acesta istoric totuși îl recunosc.

primescă credința infalibilă (τὸ ἀσφαλὲς τῆς πίστωσης).¹⁾ Mai departe la S. Ciril al Alessandriei celebrat în biserică răsăritului la 18 Ianuarie, care ține, că „dela Pontificele Romei trebuie să întrebăm, ce avem să credem”.²⁾

Din că țile noastre rituale ne provocăm numai la Minei, care în 2 Ianuarie despre Papa Silvestru cântă, „că are învățături purtarea infalibile”, și „că Spiritul Sfânt a lucrat în el”, era la 18 Februarie despre Papa Leo Marele cântă, că „Dumnezeu îi însuflă dogmele”, că „e columna dreptei credințe” și că e „lumina de dor la apus”, la 12 Mai pe Papa Gregoriu Marele îl numește „organ pus în mișcare de Spiritul sfânt”, la 13 April despre Papa Martin cântă, că „e corifeu infalibil al dogmelor dumnezeiești”. Le trebuie domnilor dela „Telegraful Roman” mai mult? Era cumcă în adevăr Pontificele Romei nici când n'a răvășit dela credința adevărată, recunoșce mai întâi în răsărit însuși Corpul dreptului roman, care în Cod. Inst. de summa Trinitate la I lex 7, 8 Nov. 9 la început susține, că „judicata Pontificelui Romei a învins pe toți ereticii”, era dintre Protestanți, cari de bună samă nu sunt „molipsiți de spiritul iesuitic”, cităm numai pe Herder, care ține, că „Roma nu s'a plecat dinaintea nici unei eresii nici când, ci a rămas tot-deuna drept-credincioasă catolică”, ceea ce pe protestantul Marheineke îl pune în uimire, cât nu știe, cum să și-o explice, după ce în privința morală nu toți Papii au fost, cum se cuvine.³⁾

Interpelare

cătră Comitetul central al Asociației Transilvane.
Onorabil Comitet!

Încă ne sunt vii în inimile noastre ale tuturor frumoșele țile dela adunarea generală din luna trecută.

Parcă vedem încă frământările bătrânilor și tinerilor pentru a da un nou avânt Asociației. Parcă auzim și acum expresiunile de nemulțămire, ce se manifesta în sinul comisiunilor față de activitatea comitetului central, și dorința de a se reforma lucrurile.

Erați vremuri grele pentru Dvóstră, Onorabil Comitet Central! Sufla un vânt gheșos pentru cei mai mulți dintre Dvóstră. Erați oameni, cari spuneau fără șielă, că o samă din Dvóstră faceți din Asociație o espositură a bisericii neunite.

Nu mai calmitatea noastră a celor din Blaș, numai ca să nu se pótă ține, că abuzăm de puterea, ce o aveam în mână, că nu cunoștem regulile buneii cuviințe față de ospet, că voim să introducem confesionalism în sinul Asociației: numai acestea au făcut, de s'au gătat lucrurile așa, pe cum s'au gătat, și de v'ați putut întorce așa, cum ați venit.

Și acum care ne este răsplata? În loc de a fi învățat, ce ați făcut?

De ani de țile publicați concurs pentru ocuparea unui post de profesor la școala de fete a Asociației pentru limbile română și germană. Postul a rămas vacant totdeuna, de-orece după cum ne spuneati, nu erau concurenți calificați.

Acum înse Vă vine un concurent cu calificație superioară. Domnul Dr. E. Dăianu are calificație academică din limba română și germană pentru școlile medii, va să țică pentru școli superioare școlilor civile.

Dinsul are esamen fundamental, e doctor, și esamenul special îl făcea în timpul cel mai scurt. Dinsul pentru a-și însuși perfect limba germană a studiat un an la Graz. Calificația morală l-o garantează creșterea în seminariul central din Budapesta. Manierele dinsului sunt cunoscute tuturor celor ce-l cunosc. În fine cultura dinsului o garantează călătoriile, ce le-a făcut prin străinătate și mai virtos prin Italia întregă.

Și totuși ce ați făcut?

Nu l-ați numit pe Dr. E. Dăianu profesor la școala de fete a Asociației.

De ce?

Êta întrebarea, la care pretindem răspuns!

Nu ne veți răspunde acum? Puteti, s'o faceți! Va mai fi înse adunare generală! Și să știți, că la aspră răspundere avem să Vă luăm.

Neaplicarea lui Dăianu este un mare gravamen al nostru. Așa se vede, că la școala aceea, care atât ne este de scumpă, vreți să aplicați numai mediocrități, ér nu ómeni, cari să-i pótă da vre-un avânt!

Apoi bine! Să purtați și urmările.

Êta că prin asta Vă declarăm rășboi.

Onóre celor ce prin vot separat au protestat în contra neleguirii comise! Le vom fi recunoscători. Êr ceilalți, cari au conlucrat la nealegerea lui Dăianu și la afrontul acesta ne mai pomenit, ce ni-s'a făcut, vor vedé, că Asociația nu are scopul de a fi un asil pentru cei fără lăcaș, ci o instituție culturală românească.

Atâta deocamdată!

Pentru informarea cetitorilor nostri adaugem aci și amintitul vot separat:

Onorat comitet! Contra concludului luat în ședința onor. comitet din 24 Septembrie a. e., prin care s'a ales cu majoritate de 5 contra 4 voturi, de învățator la școala civilă de fete a Asociației transilvane Eugenia Iovescu, față cu concurențele Dr. Eliă Dăianu, subscriși membri, conform declarațiunii făcute în amintita ședință, își permite a prezenta și motiva următorul

Vot separat.

I. Deorece la conferirea unui post pus la concurs, condițiunile acestuia sunt singur normative pentru conferire, ér în cazul de față numai dl Dr. Eliă Dăianu intrunesc condițiunile restrictive ale concursului. 1. Fiindcă în concurs se cere ca condiție sine qua non calificația pentru limba română și germană, pe care dintre concurenți singur dl Dr. Eliă Dăianu a documentat-o atât prin esamenul fundamental dela facultatea filosofică din Budapesta, făcut tocmăi din limba germană și română, cât și prin cursurile ascultate la universitatea din Gratz și prin diploma de doctor din l. și literatura română, germană și indogermană. — Fiindcă concursul cere în primul rind instituirea unui învățator, și numai ca eventualitate contemplă alegerea unei învățătoare, care dispoziție este de a se observa și din considerații de stabilitate în corpul învățătoresc. — 3. Fiindcă dșóra E. Iovescu n'a dovedit nici calificație generală pentru un ram óre care de știință, pentru că nici diploma de învățătoare la școlile civile, nici chiar o adevărită interimală despre acesta n'a produs, și din atestatele înaintate și afirmațiunile din cerere se pótă deduce, că e pregătită numai pentru științele naturale, pe când din acelea-și

acte s'a dovedit, că fiind dinsa absolventă a școlilor din Győr și Budapesta, fără a cerceta nici o școlă românească, îi lipsește ori ce calificație de a propune studiile în limba literară românească, și că nu are calificația nici pentru propunerea limbii germane, a cărei cunoștință nici altcum nu e documentată:

II. Deorece dl Dr. Eliă Dăianu are o calificație superioară, ca doctor în studiile indicate în concurs și ca absolvent de două facultăți — teologică și filosofică — la două universități, o calificație, care nu se pótă pune în comparare cu atestatele pedagogice ale dșóri Eugenia Iovescu:

III. Deorece în urma decisiunilor adunărilor generale, comitetul ani de-a rândul a publicat o bursă de 500 fl. ce se perfecționeze o putere didactică în l. germană, fără a se fi aflat un singur concurent, ér în cazul de față în persoana dlui Dr. Dăianu s'ar câștiga o putere didactică conform decisiunilor adunării generale și a comitetului:

IV. Deorece adunarea generală a Asociației din anul curent a cerut, ca comitetul să îngrijescă de mijloce, pentru ca scopul primordial al Asociației: cultivarea literaturii române, să reîncepă în sinul Asociației, ér această necesitate nu se pótă îndeplini, decât prin gruparea forțelor literare și aducerea lor în conexitate cu Asociația; deorece e incontestabil, că prin angagiarea dlui Dr. Eliă Dăianu, ca învățator, Asociația ar fi câștigat o forță literară:

Subscriși membrii ai comitetului, basati pe motive obiective, își exprimă convingerea, că singur alegerea dlui Dr. E. Dăianu corăspundea intereselor școlii de fete a Asociației transilvane, și cer, ca scest vot separat să se alătore la protocolul ședinței din 24 Sept. n. e. și în legătură cu acela să se publice.

Sibiu, 25 Septembrie 1895.

I. V. Russu,

Dr. Amos Frâncu,

On. Tilea.

Noutăți.

Deputațiunea clerului gr. cat. la Monarhul a fost condusă de cătră Esc. Sa I. P. S. D. Mitropolit Dr. Victor Mihályi. Din deputațiune au făcut parte și Esc. Lor episcopii M. Pavel și I. Szabó.

Stațiuni decentale. S'a scris concurs cu termenul de 15 Octombrie 1895 l. la stațiunea decentală din Barcut în vicariatul Făgărașului cu emolumentele 130 fl., 7 metri cubici lemne de foc usufructul dela 2 cemetorii și 2 grădini cu pomi și cuartir liber în edificiu școlastic. 2. la stațiunea decentală din Beșimbac tot în Vicariatul Făgărașului cu emolumentele 240 fl. arinda grădini școlastice computată în 40 fl., usufructul alor 2 grădini bisericesti în estensiune de 700 m² și cuartir liber în edificiu școlastic.

Cestiunea maturisanților din Blaș s'a resoltat, dară resolvarea a surprins și conșternat pe toți cei ce au ajuns la cunoștința ei. Ministrul de culte și instrucțiunea publică desconsiderând sentența adusă de corpul profesoral în 31 Iulie a. e. la 14 studenți, cari au absolvat clasa a VIII-a a gimnasiului nostru, nu le permite, să depună matura în Blaș, ci la alt gimnasiu. Acești 14 sunt Tiberiu Bredicean, Victor Blașan, Eugeniu Ghelner, Eug. Lazar, V. Macaveiu I. Mateiu, B. Micu, Al. Moldovan, Eug. Pantea, I. Pascu, V. Sasșebes, Eug. Șimonca, Oct. Teslovan și T. Vasinca. Ceilalți 19 sunt admiși la esamenul verbal de maturitate care se va ține la 7 și 8 Octombrie.

¹⁾ Epistola 138 cătră Leon Sacellariul.

²⁾ Epistola cătră Papa Celestin.

³⁾ Universal-Kirchenhistorie l. c.

PARTE SCIINTIFICĂ-LITERARĂ.

Instituțiunile calvinesci în biserica românească din Ardeal.

L.

Calvinirea sfințelor taine.

Calvinirea numărului și natura sfințelor taine. Cunoscută lucru este, că biserica răsăritului mărturise-țe și folosește șapte taine. Calvinii înse mărturisesen și folosecū numai două taine, anume botezul și „cina Domnului“.

Deosebirea înse între tainele bisericii răsăritului și între ale calvinilor nu este numai din privința numărului, ci și din privința credinței despre valoarea, efectele și natura lor.

Astăfelu ca să nu mai amintim de alte deosebiri, biserica răsăritului învață, că taina botezului este absolută de lipsă spre mântuire. ¹⁾ Calvinii dimpotrivă învață, că nu este absolută de lipsă spre mântuire. ²⁾ Mai încolo biserica răsăritului învață, că în casu de lipsă ori care altu creștinu pōte boteza, și botezulu acesta este validu, din care causă preotulu nici nu are să boteze a două oră pre unu atare botezatū în casu de necesitate, ci are numai să cetescă rugăciunile din euchologiu împreunate cu administrarea botezului. ³⁾ Calvinii dimpotrivă nu iertă nici în casu de necesitate nimēnu a boteza decâtū numai preoților, și dacă cineva ar fi botezatū de altulū, pre acela preotulū calvinescū trebuie să-lū boteze a două oră. ⁴⁾

Mai departe biserica răsăritului despre s. cuminecătura învață, că sub forma pânii și a vinului se cuprinde adevăratul trup și sânge alū Domnului nostru Isusū Christosū. ⁵⁾ Calvinii înse acēsta o negă categorice. ⁶⁾

După ce acum calvinii au fostū nimicitū în biserica românească totū modulū de guvernare bisericescū intemeiatū pre Pravilă și pre praca bisericii răsăritului, și au fostū introdusū modulū de guvernă calvinescū, ar fi fostū tare neconsecuenți, dacă nu ar fi cercatū să calvinescă și credința bisericii românesce despre sfințele taine.

Au fostū calvinii, ce e dreptū, destulū de inconsecuenți în reformarea bisericii lorū după principiile de credință, ce le profesau. În calvinirea bisericii românesce înse nu li-se pōte face imputare de neconsecuență. Și în specie, ce se ține de calvinirea sfințelor taine, încă de timpuriū au luatū mēsuri destulū de drastice, ca în biserica românească să introducā numărulū tainelorū calvine și credința calvină despre valoarea, efectele și natura lorū.

Mēsura întâia, ce o au luatū calvinii spre calvinirei tainelorū bisericii răsăritului între Români, a fostū tipărirea catechismului calvinescū la anulū 1643 în limba română, care cuprinde espresū învățătura calvinescă despre două taine, ⁷⁾ și despre care Șincai dīce, că este cartea „cea mai veninată și mai plină de otravă“, era Varlaamū Mitropolitulū Moldovei dīce, că e „plină de otravă de mōrte sufletescă.“ ⁸⁾

De atunci apoi catechismulū acesta fu impusū mitropoliților nostri, ca să-lū primescā ei, să se îngrijescā să-lū primescā și supușii lorū, și să-lū propunā tinerimii. ⁹⁾ Ba principiū îlū impuneau și protopopilorū românesce, cum de pildă G. Rákotzi l'a impusū protopopulū Simeonū Petrasco dela Maramurēșū. ¹⁰⁾ Și într'adevărū unii mitropoliți s'au și silitū să implinescā porunca acēsta a principelū. Așa mitropolitulū Sava Brancovici în săborulū mare dela 1675 în punctū 2 demandā că toate cărțile „care suntū scrise și scōse pre limba românească să se cetescā și să se învețe în biserica creștinilorū, și într'alte locuri unde va fi de lipsă.“ ¹¹⁾ Între cărțile acestea se înțelege de bună samă și catechismulū lui Rákotzi cu învățătura lui despre două sacramente.

Mijloculū acesta a fostū în adevărū tare drasticū. Scopulū înse calvinii totuși nu și-l'au ajuns deplinū, căci massa clerului și a po-

porului românescū din întregā țara a rămasū totuși pe lângă usulū celorlū 7 sacramente, deși cei mai mulți de totū puținū sau pōte, chiarū nimicū nu înțelegeau din dogmele calvine și răsăritene despre ss. taine.

Douē lucruri înse totuși au ajunsū calvinii cu mēsura acēsta drastică. Întāiū că în săborulū mare mitropolitulū și cu clerulū n'a mai cutezatū a se ocupa cu toate cele 7 taine ale bisericii răsăritului, și a face ceva legi cu privire la administrarea lorū, cum se vede din canōnele celorlū două săbōrē mari ținute sub Mitropolitulū Sava la 1675, cari din cele 7 sacramente nu se ocupă decâtū cu botezulū și cu „cina Domnului“, era ce se ține de căsătorie, tracteză numai dispozițiile totū de calvinii introduse. ¹⁾ Au în amfndouē sinōdele n'a fostū lipsă să se țină nici o mēsura cu privire la administrarea tainei mirului, a peninței, preoției și a maslului? Cu greū e de cređutū, că nu va fi fostū lipsă. Mitropolitulū și săborulū înse au trebuitū să încunjure așa ceva, fiindū că sta împotriva catechismului calvinescū primitū deja de mitropolitulū, era de altă parte nu le-arū fi folositū nimica, dacă ar fi făcutū ceva dispoziție și cu privire la celealalte taine, deōrece decisiunile săborului trebuiau să fie supuse censurēi superintendențelū și sinodului generalū calvinescū. ²⁾

Și-au ajunsū mai departe calvinii scopulū întru atāta, încātū necutezândū nici mitropolitulū, nici săborulū mare să se ocupe cu alte taine afarā de a botezului, și a „cinei Domnului“, necutezândū nici a se îngriji de administrarea lorū, nici a supraveghia preste aceea, că cum se administreză, singuratici dintre preoți și mireni le vorū fi părăsitū cu totulū, căci Mitropolitulū Atanasiū după s. unire la anulū 1711 a trebuitū să dea un circulariū cătrā întregū clerulū și poporulū din Ardealū, în care îi îndemnā pe toți, ca „după cuvintulū Domnului Christosū, și după a sfinților Apostoli, și după Pravila sfinților Oteti (Parinti) cele ce-sū aședate și întocmite dela stăpānulū Christosū, adevă cele șapte taine a sfințelū bisericii nōstre foarte tare și neuitate să ținēți.“ ³⁾

Atāta cu privire la calvinirea sfințelor taine în genere.

Vomū vedē acum în specie calvinirea fiecărui sacramentū pe rīndū.

Calvinirea sacramentului botezului. Cunoscutū lucru este, că biserica răsăritului nu administreză sacramentulū botezului numai aplicāndū la materie, care este apa naturală, forma prescrișă de însuși Māntuitorulū nostru Isusū Christosū. Ci biserica răsăritului ca și a apusului a încunjuratū sacramentulū botezului cu unū ciclu de rugăciuni și acțiuni simbolice, ca așa administrarea sacramentului să fie mai solemnă, și rugăciunile și acțiunile simbolice să fie o specie de predică despre natura și efectele sacramentului.

Rugăciunile și acțiunile aceste simbolice împreunate cu sacramentulū botezului le erau calvinilorū nesuferite, deōrece și biserica răsăritului și a apusului le considera de unū isvorū alū tradițiunii, care la rīndulū sēu după credința amēndororū bisericilorū este unū isvorū alū credinței. Calvinii înse negă îndreptățirea tradițiunii ca isvorū alū credinței căci după ei uniculū isvorū alū credinței este numai s. Scriptură. Pentru aceea principiulū calvinilorū la administrarea sacramentelorū este, ca acele să se administreze în modulū acela simplu, în care se amintescū în s. Scriptură, și ori ce altū adausū îlū numescū „idololatria et superstitionum fomenta.“ ⁴⁾

Toate rugăciunile și acțiunile aceste simbolice prescise de ritualulū nostru la administrarea sacramentului botezului au cercatū calvinii să le elimineze din biserica nōstră, ca pre nisce lucruri, cari după ei suntū mai multū „boscone“ decâtū lucruri sacre. Se vede acēsta din condițiunea a două, ce o a pusū principele Georgiū I. Rákotzi protopopulū Simon Petrasco din Maramurēșū cândū l'a confirmat, care sună astfelū:

„Bosconele dela botezū . . . să se lase.“ ⁵⁾

Mai departe după prescrierile ritulū bisericii răsăritului botezulū se administreză cu apa sfințită. Așa ceva încă nu pōte fi după gustulū calvinilorū, fiindū după ei așa ceva „superstitiō“ și „ritus sacrilega temeritate assuti.“ ⁶⁾ Pentru aceea legea lorū dispune,

¹⁾ Andreiū B. de Șaguna »Compendiū de dreptulū canonicū« Sibiu 1868 pag. 44.

²⁾ Canonulū 58 din colecțiunea lui Gelei Katona.

³⁾ Andreiū B. de Șaguna opulū și pagina citată.

⁴⁾ Canonulū citatū din colecțiunea lui Gelei Katona.

⁵⁾ Andreiū B. de Șaguna op. cit. pag. 56.

⁶⁾ Canonulū 59 din colecțiunea lui Gelei Katona.

⁷⁾ Catechismulū fu a două oră edatū de G. Barițiu la 1879 în Sibiu, ca documentū istoricū.

⁸⁾ G. Șincai »Cronica Romānilorū« la anulū 1645.

⁹⁾ Veđi condițiunea a două pusă de Georgiū Rákotzi Mitropolitulū Simeorū Ștefanū la Petru Maiorū »Istoria bisericii Romānilorū« pag. 79.

¹⁰⁾ G. Șincai »Cronica Romānilorū« la anulū 1652.

¹¹⁾ Petru Maiorū »Istoria bisericii Romānilorū« Partea inedită în »Acte și Fragmente« de T. Cipariū pag. 146.

¹⁾ Totū acolo pag. 145 și uu.

²⁾ Veđi mai susū pag. 21.

³⁾ Petru Maiorū »Istoria bisericii Romānilorū« pag. 383.

⁴⁾ Canonulū 54 din colecțiunea lui Gelei Katona.

⁵⁾ Georgiū Șincai »Cronica Romānilorū« la anulū 1652.

⁶⁾ Canonulū 55 din colecțiunea lui Gelei Katona.

ca botezul să se administreze „*affusione aquae purae et simplicis*”, prin ce nu se înțelege numai apa naturală și nu artificială, cum poftesc și biserica răsăritului, ci se înțelege *apa simplă nebinecântată prin nici un rită*.

Datina acesta calvinescă s'a înțeles că s'a încercat calvinii să o introducă și în biserica românească, cum se vede din condițiunea a două pusă de principele Mihailu Apafi mitropolitul Josifu Budai, în care îi impune, ca să administreze și facă a se administra sacramentul botezului „*aqua simplici*“.¹⁾

* * *

Calvinirea sfintului miru. Fiind că calvinii nu mărturisesc decât numai două taine: botezul și „cina Domnului”, de sine următoare, că ei taina mirului nu o numără între taine, cum o numără biserica răsăritului ca și a apusului. A fost deci lucru firesc, că deoparte în catechismul calvinesc edat la porunca lui Georgiu Rakotzi pentru Români din Ardeal în limba română, despre taina mirului nu se amintesc nici cu un cuvânt, de altă parte în deciziunile săborului mare dinainte de s. unire, cari s'a conservat până astăzi, nu se află nici o dispoziție cu privire la administrarea tainei mirului.²⁾

Cu toate aceste înse, așa se vede, că calvinii, ca să nu turbure prea tare pe Români, nu s'a încumetat a sili săborul mare al bisericii românești să aducă legi speciale esprese, prin cari taina mirului să se ștergă cu totul dintre taine, deorece în sinodele amintite mai sus nu se află nici o dispoziție cu privire la ștergerea tainei mirului. Pote că calvinii au cugetat, că ignorând taina mirului cu totul, pre încetul va eși din uz. Și ignora o puteau foarte ușor. Căci dacă săborul mare ar fi cuțezat a se ocupa și cu taina mirului său a pedepsi pre vre un preot pentru ver un abuz comis cu taina acesta, sinodul general calvinesc, care suprarevedea deciziunile săborului mare românesc, ușor putea pune un *veto*, care sigur își avea efectul său.

Prin o asemenea procedură, calvinii și-au ajuns cu taina mirului scopul într'atâta, încât unii preoți românesci pre cei botezați nu-i mai și miruiau.

Se vede acesta de acolo, că săborul mare dela 1700, îndată ce s'a vădută liberat de supremația calvină în canonul 17 pedepsece cu lipsire de preoție pre toți preoții aceia, cari ară țeză a omite miruirea celor botezați. Canonul sună astufel:

„*Care popă va boteza fără de mir să se lipsesc de preoție.*“³⁾

Dispoziția canonului acestuia nu ar ave înțeles, dacă cumva unii preoți v'ară fi întrelăsat a conferi și taina mirului celor botezați. Întrelăsarea acesta înse n'a putut fi decât o urmare a influenței calvine.

* * *

Calvinirea sfintei cuminecături. Cestiunea calvinirii sfintei cuminecături nu era pentru calvinii o cestiune așa grea ca cestiunea calvinirii celorlalte taine. Calvinii încă prefacă cuminecatura lor în pâne dospită ca și biserica răsăritului, și așa din punctul acesta de vedere nu era lipsă să schimbe în biserica românească nimic. Mai departe calvinii i-au cuminecat sub amândouă speciile, va să zică a pânel și a vinului ca și creștinii din biserica răsăritului. De unde nici în privința acesta nu avea să reformeze nimic în cuminecatura din biserica românească. În privințele aceste calvinii numai atunci ar fi avut de reformat în biserica românească dacă Români din Ardeal ar fi folosit pâne nedospită la s. Cuminecatură, și credincioșii s'ar fi cuminecat numai sub o specie ca în biserica apusului.

Cu atât era înse mai mare deosebirea între dogma bisericii răsăritului despre s. cuminecatură, care era și dogma bisericii românesci, și între dogma calvinilor. Deosebirea acesta înse era un lucru prea subtil și abstrus, decât ca calvinii — deși altcum

tare pedanți — să fie percutat timpul cu aceea, ca pre popii și poporul românesc să-l chinuască instruind în dogma calvină.

Au cercat deci calvinii pre altă cale să viruască dogma calvină despre s. cuminecatură în biserica românească. Și calea acesta a fostă dublă. Întâiu au schimbat numele cuminecăturii din biserica românească cu elă calvinescă, și a două au casat din biserica românească datinile acele, cari nu se unesc cu dogma calvină despre sfinta cuminecatură, înse se unesc deplin cu dogma bisericii văsăritului.

Ce se ține mai întâiu de schimbarea numelui, este cunoscut, că poporul românesc nu folosesc decât numirea de: *cuminecatură*. Calvinii înse folosesc numirea, de *uri vacsora*. Și numirea acesta o introduseră calvinii și în biserica românească, cum se vede din canonul 2 al săborului mare dela 1675, în care se țice:

„*Gare omă este căsătorit, și nu va merge la biserica, nici cu cina Domnului* (va să țică nici atunci nu merge la biserica, când se dă cina Domnului) *popă să-i dogenească.* . . .“¹⁾

Datina cea mai însemnată din biserica românească din Ardeal ca parte a bisericii răsăritului, care nu se unesc nici de cum cu dogma calvină despre s. cuminecatură, este datina de a da s. cuminecatură și pruncilor.²⁾ Până în ziua de astăzi în euchologiul nostru la urmarea botezului se mai afla rugăciunea, ce o cetece preotul îndată după botez, ca pregătitoria la mir și cuminecarea botezatului, în care se cuprind cuvintele următoare:

„*Dăruesc-ți și pecetă darul Spiritului tău celu sfintu întru totu puternicu și închinat, și cuminecarea sfintului trup și prețiosu sângelui Christosului tău.*“³⁾

Biserica apusului nu a condamnat datina acesta a bisericii răsăritului, fiind că nu este contrariă nici dogmelor bisericii apusului.

Datina cuminecării pruncilor înse calvinilor le era nesuferită, pentru că de loc nu se unesc cu dogma lor, după care s. cuminecare nu este primirea trupului și sângelui adevărat al Domnului, ci este numai o ceremonie întru aducerea aminte de mărtea Domnului Isus Christos. Copii înse nu sunt capabil a-și aduce aminte de mărtea acesta, din care causă la calvinii copii nici nu sunt și nu pot fi subiect al s. cuminecături. Și legile bisericești ale calvinilor din Ardeal opresc apriat cuminecarea copiilor în canonul 63 al colecțiunii lui Gelo Katona, în care se țice:

„*Pueros rationis expertes . . . a sacris elementis, alimentisque . . . Ministri ecclesiarum . . . arcere debent.*“

Astufel stând lucrul, nu e mirare, că calvinii au cercat, să elimineze din biserica românească din Ardeal cu totul datina cuminecării pruncilor. Condițiunea a 4-a pusă de principii calvinesci mitropoliților românesci sună cu privire la datina cuminecării pruncilor astufel:

„*Quod sacrum coenae Domini sacramentum, quod communionem vocamus . . . adultis tantum et integri iudicii . . . participabit, participari quae faciet.*“⁴⁾

Dispoziția acesta a calvinilor se vede, că a avut și efect, deorece în Ardeal mai de tot a încetat datina de a cumineca pre prunci. Se pote că după s. unire și influența apusană va fi contribuit, ca să înceteze datina acesta. La totu casu înse credem, că mai mare a fost influența și pote chiar presiunea calvină. (Va urma.)

¹⁾ Petru Maior „Istoria bisericii Românilor“ partea inedită în „Acte și Fragmente“ de T. Cipariu pag. 147.

²⁾ Const. Ap. Cartea 8 c. 13 la Card. Pitra „Juris ecclesiastici Graecorum historia et monumenta“ Roma 1868 t. I. pag. 407.

³⁾ Euchologiul de Blașu 1868 pag. 30. Prin părțile bănățene până în ziua de astăzi copii mai mici de 7 ani în unele zile anumite ale anului se cumineca publice în biserica fără a se fi mărturisit. Era patriarcul Ierusalimului Dositeiu în punctul 9 al instrucțiunii, ce o a dat mitropolitului Atanasiu cu ocaziunea hirotonirii lui de arhieru țice: „*Și încă trebuie arhieria tu să grăiesc, îndată ce se va povădui cel botezat cu s. miru, să se pricestăiească (cumineca) cu ss. taine.*“ „Acte și Fragmente“ de T. Cipariu pag. 244.

⁴⁾ „Acte și Fragmente“ de T. Cipariu pag. 63.

¹⁾ „Acte și Fragmente“ de T. Cipariu pag. 63.

²⁾ Veți deciziunile celor două săbori mari ținute la 1675 sub Mitropolitul Sava Brancovic în parrea inedită a „Istoriei bisericii Românilor“ de Petru Maior, „Acte și Fragmente“ de T. Cipariu pag. 145 și uu.

³⁾ Petru Maior „Istoria bisericii Românilor“ pag. 368.

Mârgeaua Gialmarel.

Novelă de Laicus.

(Continuare.)

VI. Pustia.

Ajunși acasă, Sven și colonistul tinură un mare sfat de bătae. Jocerau era de părere, că Arabul nu trebuie desconsiderat, căci el scia foarte bine, ce mult folosia la planul lor dorul lui de răsbunare, ce clocoția în peptul lui. Și Jocerau mai era convins, că dorul acesta de răsbunare, ce, — pe dreptul ori nedreptul, aceea nu împoartă, — ferbia în el, e destul de puternic, să dărime ori ce deosebiri de rasă și lege. Creștinii aceștia, — putea să cugete Arabul, — sunt unelele răsbunării mele, și ei îmi servesc mie, nu eu lor. Dacă își ajung și ei ceva scop, e treaba lor, numai eu să mi-l ajung pe al meu.

Părerea lui Jocerau a fost primită ca bună și fundată și din partea lui Sven.

„Atâta numai,“ adause tinărul, „nu ne va strica, dacă ne vom folosi și de ordinul guvernoului. Vre-o câțiva călăreți vom putea căpeta ușor dela cel dintâiu post, și ei de sigur ne vor prinde bine în pustie, unde pentru numărul lor neînsemnat nu vor fi nimănuiă bătători la ochi.

„Dar ore da-ne-va comandantul acei câțiva călăreți?“ întrebă Jocerau.

„Ni-l va da de sigur!“ se grăbi, să răspundă Sven. „El va fi foarte vesel, că i-se dă ocaziune, să-și reabiliteze numele său. Și de nu o va face acesta, nici nu merită, să fie numit Francez.“

În sfârșit după multă consultare Eugen porni la cel mai apropiat fort spre a procura soldații de lipsă. Comandantul îi împlini cererea. Mai grea l-a fost alegerea soldaților, căci jumătatea de escadronă, ce era garnisonată în fort, era gata dela cel dintâiu până la cel din urmă, să plece în cercarea fetei răpitate. Comandantul îi scose din încurcătură alegând însuși pe un subofiter și cinci soldați, cărora le porunci, ca în dimineața următoare să fie gata de plecare.

În colonia lui Jocerau se făceau mari pregătiri. Se procurau mereu toate cele de lipsă membrilor expedițiunii, cari se ridicaseră la dece. Și fiecare din aceștia trebuia să aibă de beut și de mâncat. Și chiar de aceea a fost absolut de lipsă, să se mai câștige și vre-o doi cai, cari să ducă bagajul.

Pentru toate acestea îngrija bucurasă Susana, dornică de a-și revedea copila. Ea nu cruta nici o ostenelă, numai să mai revadă odată pe Blanca. Și de aceea înainte de ce s'ar fi făcut sară, toate cele de lipsă erau adunate. Aci era pâine, carne, cafeauă, cu un cuvânt tot, ce era lipsă. Ea nu uitase, — pentru cazul unei lupte, — nici de unele bandaje. Și spre a avea mai cu ușurință toate, se trimiseră servitorii pe la coloniștii învecinați, cari își puneau la dispoziție cu plăcere toate ale lor.

Era deja sară târziu, când se liniștiră umbrelele încoci și încolo în colonie, și când vecinii terminară cu exprimarea doriunțelor pentru fericitul succes al expedițiunii.

În ziua următoare cel care sosise mai întâiu, a fost Arabul. Un fel de mirare îl cuprinse, când vădu toate pregătirile acestea. El nu luase nimic decât un săculeț cu orz pentru calul său și pulvere pentru pușca sa. Acestea îi erau de ajuns spre a călători prin pustie, unde scia toate isvorerile, din cari să-și adape setea, și cunosea toate locurile, unde erau sălbătăcimii spre a-și sumpăra fămea.

Pe Sven îl îngrija mai mult reținerea. El se gândia adecă și la cazul, când ar fi părăsiti de Arab în pustie. Și spre a nu rătăci pe acolo își luase un mic compas, a cărui ac magnetic dacă l-ar fi urmat, scia sigur, că va ajunge la marea mediterană ori la o țară civilizată.

Când două ore după sosirea Arabului ajunseră și chasseurii de Africa, nisce figuri slabe, cu fețe arse de soarele African, dar cu ochi plini de curaj. Ei pe lângă mantaua lor de rind purtau încă și un burnus asemenea Arabilor. Totă armatura lor era de rășboi. Ei mai aduseră încă și doi cai încărcați cu manșune și cu de ale mâncării, pe cum și cu unelele de lipsă spre a face un cort.

După ce se adunară cu toții, se încărcară cu proviziune caii și asinii. Aceștia erau înse atâția, încât Jocerau află de consult, să conducă și pe tinărul Cabil, care-l însoțise până la marabut, să grijescă de ei.

La plecarea expedițiunii se adunaseră toți coloniștii vecini și tot satul Cabililor spre a le pofti succes bun. La despărțire porunci Jocerau servitorilor rămași acasă, să asculte de soția sa, să grijescă bine casa și să nu neglige lucrul câmpului. Apoi mai rugând

și pe vecini, să nu pregete a da soției sale ajutor în purtarea economiei, se sui pe cai și porni.

Susana petrecu cu ochii mica expedițiune, până ce mai vădu vre-un burnus futurând, și din inima-i sfâșiată de durere înălța o ferbinte rugăciune la Dumnezeu cerând ajutorul lui preste cei ce plecară.

(Va urma.)

Bibliografie.

La tipografia seminarială se află de vânzare:

Octoichul cel mic edit. III. Blaz 1892. Prețul nelegat 80 cr. v. a., legat cu călcăit de pânză cu 95 cr. v. a. Legat dimpreună cu **Pentecostariul** costă 1 fl. 80 cr. v. a.

Triod, crudo fl. 6.50, legat în piele tare și cu copeii fl. 10.

Orologer, crudo fl. 2.80, legat în piele fl. 3.80.

Apostoler, folio, crudo fl. 4.40, legat în piele și cu margini aurite fl. 6.40.

Liturgierii, crudo 2 fl. 20 cr., legat în piele 3 fl. 20 cr.

Introducere în s. Scriptură de Dr. Victor Szmigelski. Partea I. 40 cr., partea a II-a 60 cr., partea a III-a 80 cr., la olaltă 1 fl. 50 cr.

Editor și redactor răspundător:

Dr. Victor Szmigelski.

Chiar acum au apărut și se pot procura

Predici pentru Dumineci

de celebrul orator, în Domnul adormitul **Iustin Popfiu**. Tomul I. Acest tom constă din 32 cole tipariu 8° mare și conține 48 predici pe 39 Dumineci. — Prețul unui exemplar cu porto francat e numai **2 fl. 35 cr.**

Comandele sunt a se adresa la:

Tipografia „Aurora“ A. Todoran

Gherla — Szamosujvár.

(29) 1—3

Cu deosebită stimă cutez și încunoscința pre Veneratulă Cleră greco-catolică, că precum și până acum iașu asupra-mi gătirea de

iconostase, amvone, altare

și alte obiecte de ale instruirii interne a bisericelor, în ce privesc lucrul de mäsariu și de sculptor, de colorare respective de marmorisare și de prevedere cu icone sante, dimpreună cu aședarea acelor obiecte în fața locului, precum și renovarea de iconostase cu prețurile cele mai ieftine.

Cu proiecte colorate servescă cu plăcere.

Iconostasele ridicate de mine în bisericile greco-catolice au câștigat recunoscere deosebită, și toate mă îndreptătesc la sperarea, că Veneratulă Cleră mă va împărtași ocașionalmente de prețuita-i încredere. Silința mea se va îndrepta tot-deuna într'acolo, ca și de aci înainte să merită renumele celă bunu, care mi-l'am câștigat până acum.

Prin tarifulă de zone dispărându depărtările, prin această capacitatea de concurență mi-s'a măritu.

Rugându-mă pentru prețuite comande sum
Oradea-mare, 10 Ianuariu 1892

cu deosebită stimă

Carol Müller,

auritor și fabric. de recuis. bisericesci.

(7) 33—?